

Africacion *versus* diftongason : doas modalitats distintas de resolució melòdica e sillabica de -CT latin

Arvèi Lieutard¹

¹Recèrcas sul Sud e sus l'Orient, Universitat Montpelhièr 3 -
Pau-Valèri

Se sap que l'isoglòssa *fait /fach* despartís lo lengadocian en dos espacis que representan dos estadis distincts d'una sola evolucion de -CT latin : cap a [jt] (FACTUM > *fait*) dins la part meridionala e fins a [tʃ] (FACTUM > *fait* > *fach*) dins lo demai de l'espaci¹. Mas al nòrd d'aquela isoglòssa lengadociana, que segon Pèire BÈC (1963, p. 36) destria l'aquitano-pirenenc de l'occitan central, se pòdon costejar las doas formas coma dins los exemples següents de Tarn :

TABLEU 1 – Dos produches de -CT a Graulhet (Tarn) (LIEUTARD 2004)

CT > [jt]	CT > [jt] > [tʃ]/[ts]
<i>n(u)èit</i> [nɛjt]	<i>fach</i> [fats]
<i>uèit</i> [bɛjt]	<i>drech</i> [d ɛts]
<i>l(i)èit</i> [lɛjt] ^a	<i>dich</i> [dits]
	<i>bruch</i> [brɔts]

^a Son atestadas tanben las formas *lièch* [ljɛts] dins aquela varietat.

En preséncia de la diftongason condicionada, valent-a-dire après las vocalas romanicas [ɔ] (NOCTEM, OCTO) e [ɛ] (LECTUM), l'evolució del grop CT s'arrèsta a l'estadi de la iodizació [jt] mentre qu'en l'abséncia de diftongason, après las vocalas [e] [i] [y] [a]², l'evolució se pòt perseguir fins a l'africacion ([jt] > [tʃ]), realizada [ts] dins la varietat concernida.

Nos sembla interessant de metre en relacion la diferéncia de tractament observada dins aquelas varietats de lengadocian occidental amb las evolucions divergentes que caracterizan lo castelhan d'una part que l'evolució de CT latin fins a [tʃ] lai blòca lo procès de diftongason romanica de O (*ocho*, *noche*³)

1. Se retròba aquela distinció dins la part mai septentrionala del nòrd-occitan.

2. Avèm pas d'exemple amb [u] mas se pòt imaginar per analogia amb las autras formas que pòiriam trobar dins aquesta varietat la forma *cocha* puslèu que *coita*.

3. o encara de [ɛ] dins una forma coma cast. *provecho* (occ. *profièit/profièch*)

e l'aragonés d'otra part ont la diftongason romanica se realiza en l'abséncia d'africacion finala (*ueito, nuei, ...*).

L'anàlisi de las formas lengadocianas concernidas mòstra que lo iòd (< [k]) en còda sillabica pòt siá contribuir a modificar lo nogalh sillabic (diftongason condicionada) siá contribuir a modificar l'obstruenta finala en l'abséncia de diftongason (africacion). Lo fach qu'ajam pas d'atestacions de formas talas que *nuèch/nuòch* dins aquel airal (a la diferéncia de çò que se passa dins las varietats lengadocianas mai septentrionalas o orientalas) sembla indicar que la palatala [j] agota son potencial en cas de diftongason e pòt pas mai contribuir a l'africacion finala.

Prepausam d'estudiar aquela especificitat amb l'ajuda de la Teoria del elements (HARRIS 1994) que iòd i es representat per l'element |I| estant que pòt permetre de dintrar mai prigondament dins lo procediment d'escambis melodics especifics entre còda e nucli qu'amòda lo procès de diftongason, mas tanben en ligason amb l'apròchi de la sillaba en constituents organizats (LIEUTARD 2016) estant que l'associacion de |I| amb un dels constituents sillabics (nogalh o consonanta finala extrasillabica) es somesa a una variacion parametrica (l'apertura vocalica).

Se consideram que las oposicions entre vocalas mejanas en occitan se bastisson sus una diferéncia d'apertura que l'element |A| i jòga un ròtle màger coma ideal vocalic fòrt sota la tonica, fasèm l'ipotèsi que la diftongason condicionada permet d'evitar l'efièch de barradura de la tonica degut a la preséncia de |I| e apareis donc coma un mejan de protegir l'oposicion d'apertura (o de nautor) entre vocala mejana tonica e atòna.

Referéncias

- BÈC, Pèire (1963). *La langue occitane*. Paris : PUF.
- HARRIS, John (1994). *English sound structure*. Oxford : Blackwell.
- LIEUTARD, Hervé (2004). *Phonologie et Morphologie du parler occitan de Graulhet : structure contenu et rôle de la syllabe*. Lo gat negre. Montpellier : CEO.
- (2016). « Du dialecte à la langue, de la langue à l'histoire de la langue ». HDR. Montpellier 3.